

АКСІОЛОГІЧНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І САМОІДЕНТИЧНІСТЬ У ПОЕЗІЯХ АНДРЕАСА ГРИФІУСА

Бітківська Галина Володимирівна,
доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри світової літератури
Київського університету імені Бориса Грінченка
h.bitkivska@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-3131-2686

У 2023 р. в Україні вперше презентовано творчість Андреаса Грифіуса, одного з найвідоміших представників німецького бароко, окремою книжкою, у якій вміщено понад 100 поезій різних жанрів у перекладі українською мовою, що створює передумови для детальнішого дослідження його поетичного універсуму.

Мета. У статті висвітлюється проблема аксіологічної ідентичності і самоідентичності в поезіях А. Грифіуса, що має створити нову перспективу для осягнення екзистенції поета і проєктується на можливість переосмислення його естетичного і етичного досвіду у сучасних соціокультурних реаліях.

Методи дослідження формуються згідно з основними положеннями культурологічного літературознавства та дискурсивного аналізу. Крізь призму культурологічного літературознавства з'ясовується зв'язок між поетичними текстами й різними контекстами, зокрема в аспекті аксіології та ідентичності. Дискурсивний аналіз застосовується для дослідження складників конструювання аксіологічної ідентичності в поетичних текстах А. Грифіуса, з'ясування впливу історичних подій, культурних і мистецьких явищ, особистого досвіду автора на формування ціннісної парадигми та її реконструкції в дослідницькій рецепції.

Результати. У статті узагальнюються аспекти літературознавчого студіювання знакового для творчості А. Грифіуса сонета «Сльози вітчизни» («Tränen des Vaterlandes»), висвітлюються особливості входження цього сонета і перекладів барокової поезії в український культурний простір, зауважується важливий внесок мистецтва бароко в ідентифікацію духовного життя Європи, створення спільної інтелектуальної й художньої культури для європейського континенту. Встановлено, що аксіологічна ідентичність у поезії А. Грифіуса конструюється шляхом вираження стійкості в час воєнних руйнувань і бід, імперативності духовних цінностей (вірність вірі, яка зазнає гонінь; уславлення професійних і моральних чеснот; викриття й засудження зовнішньої фальші і душевної ницості). Досить часто возвеличення духовного у творах А. Грифіуса поєднується із повчаннями, закликом до праведного життя.

Висновки. У поезії А. Грифіуса органічно поєднуються типологічні риси бароко й ознаки індивідуального світобачення. Мотивний комплекс поетичних творів формується під впливом історичних подій, культурних і мистецьких явищ XVII століття. Аксіологічна ідентичність репрезентована множиною християнських, громадянських, національних, етичних і естетичних цінностей. Самоідентичність поета конструюється на перетині катастрофізму буття в часи Тридцятилітньої війни, ціннісної парадигми протестантизму, особистого когнітивного й емоційного досвіду.

Ключові слова: культурологічний контекст, бароко, Тридцятилітня війна, мотивний комплекс, мотив скороминущості і марноти життя, релігійно-містичні мотиви.

AXIOLOGICAL IDENTITY AND SELF-IDENTITY IN THE POEMS OF ANDREAS GRYPHIUS

Bitkivska Halyna Volodymyrivna,
*Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of World Literature
Borys Grinchenko Kyiv University
h.bitkivska@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-3131-2686*

In 2023, for the first time in Ukraine, the work of Andreas Gryphius, one of the most famous representatives of the German Baroque, was presented in a separate book, which contains more than 100 poems of various genres translated into Ukrainian, which creates the prerequisites for a more detailed study of his poetic universe.

The purpose. The article highlights the problem of axiological identity and self-identity in the poems of A. Gryphius, which should create a new perspective for understanding the poet's existence and projects the possibility of rethinking his aesthetic and ethical experience in modern social and cultural realities.

Research methods are formed in accordance with the main provisions of cultural literary studies and discursive analysis. The connection between poetic texts and various contexts, in particular in the aspect of axiology and identity, is clarified through the prism of cultural literary studies. Discursive analysis is used to study the components of the construction of axiological identity in the poetic texts of A. Gryphius, to clarify the influence of historical events, cultural and artistic phenomena, the author's personal experience on the formation of a value paradigm and its reconstruction in the research reception.

The results. The article summarizes aspects of the literary study of the sonnet "Tears of the Fatherland" ("Tränen des Vaterlandes"), a landmark for the work of A. Gryphius, highlights the features of the entry of this sonnet and translations of baroque poetry into the Ukrainian cultural space, notes the important contribution of baroque art to the identification of the spiritual life of Europe, creation of common intellectual and artistic culture for the European continent. It is established that the axiological identity in the poetry of A. Gryphius is constructed through the expression of stability in the time of war destruction and troubles, the imperative of spiritual values (faithfulness to the faith that undergoes persecution; glorification of professional and moral virtues; exposure and condemnation of external falsity and mental baseness). The exaltation of the spiritual in the works of A. Gryphius is quite often combined with teachings and a call to a righteous life.

Conclusions. In the poetry of A. Gryphius, the typological features of the Baroque and an individual worldview are organically combined. The motive complex of poetic works is formed under the influence of historical events, cultural and artistic phenomena of the 17th century. Axiological identity is represented by a set of Christian, civic, national, ethical and aesthetic values. The poet's self-identity is constructed at the intersection of the catastrophism of life during the Thirty Years' War, the value paradigm of Protestantism, and personal cognitive and emotional experience.

Key words: cultural context, baroque, Thirty Years' War, motive complex, motive of transience and futility of life, religious and mystical motives.

1. Вступ

Творчість Андреаса Грифіуса з-поміж представників німецького бароко вважається однією з найкраще досліджених. У довіднику «Gryphius-Handbuch» (2016) бібліографія, зібрана Робертом Шютце, становить майже тисячу найменувань (Kaminski & Schütze, 2016: 824–915). Однак сучасний міждисциплінарний інструментарій відкриває нові перспективи у вивченні творчості найвідомішого німецького автора літературного бароко, що й засвідчує наукова конференція «Andreas Gryphius (1616–1664): Zwischen Tradition und Aufbruch», присвячена 400-річчю з дня народження митця. Учасники конференції наголошують, що нині подальших досліджень потребують історична, державно-філософська, теологічна, науково-історична контекстуалізація творчості А. Грифіуса в усіх її жанрових різновидах, історія грифіусознавчого дискурсу, порівняльні та міжкультурні аспекти художнього тексту (Bach & Dröse, 2016).

В Україні в 70-х–90-х роках ХХ ст. переклади поезій А. Грифіуса друкувалися в журналі перекладної літератури «Всесвіт» (1976, 1990, 1996) і окремих авторських антологіях (Павличко, 1983; Качуровський, 2000). У 2023 р. творчість А. Грифіуса вперше презентується окремою книжкою, у якій вміщено понад 100 поезій різних жанрів у перекладі українською мовою Олега Жупанського (Грифіус, 2023). Основні напрями студіювання творчості поета здійснюються крізь призму бароко (Наливайко, 1976; Наливайко, 1990), рамки авторських інтенцій перекладачів (Павличко, 1986; Качуровський, 2000; Череватенко, 1996) чи порівняльного зіставлення оригінального й перекладного тексту (Мойсієнко, 2022; Паславська, 2014). Водночас є потреба в подальших дослідженнях художніх вимірів творчості А. Грифіуса, оскільки науковці й критики пишуть про її актуальність у різних аспектах (Ungerer Klaus, Uwe Kolbe, *Олександр Шокало*).

Мета цієї статті – висвітлити проблему аксіологічної ідентичності і самоідентичності в поезіях А. Грифіуса.

2. Сонет «Сльози вітчизни»: культурологічний контекст

Для поезії Андреаса Грифіуса репрезентативним став образ «сльози батьківщини» з однойменного сонета, написаного ним у двадцятирічному віці. У численних наукових розвідках текст сонета «Tränen des Vaterlandes» досліджується в різних аспектах. Томас Боргстедт, систематизуючи інтерпретації, зауважує асоціативний зв'язок з тиранією націонал-соціалістів (Йоганнес Р. Бехер), акцент у творі не так антивоєнного пафосу, як бойової стійкості і визначення його як однієї з найбільш мужніх поезій XVII століття (Герберт Цисарж), увиразнення есхатологічного апокаліптичного образу і внутрішньої свободи християн (Еріх Трунц), «жахливо реалістичної картини вбивств війни» (Мар'ян Широцький) тощо. На основі огляду досліджень естетичного виміру Т. Боргстедт робить слушний висновок про необхідність студіювання сонета на основі риторико-наслідувальної поетики в контексті барокової доби, без запозичення теоретичних понять, адаптованих до сучасності (Borgstedt, 2016).

Сонет «Сльози вітчизни року 1636» розпочинає добірку поезій у журналі «Всесвіт» (1990), яка до окремого книжкового видання була найповнішою презентацією творчості А. Грифіуса. Він маркує тему лихоліття Тридцятилітньої війни як найважливішу в тогочасній німецькій ліриці. Вважається, що воєнна тематика становить специфічну ознаку німецької барокової літератури, зокрема Д. Наливайко слушно стверджує: «Жодна інша західноєвропейська література XVII ст. не сказала такого вагомого і співчутливого слова про народні страждання, про “сльози вітчизни”, як німецька» (Наливайко, 1990: 133).

Сонет «Сльози вітчизни...» неодноразово перекладали українською мовою (Павличко, 1983: 160; Жупанський, 1990: 125; Череватенко, 1996: 51; Качуровський, 2000: 35), що засвідчує, з одного боку, непроминальну художню вартість оригіналу, а з іншого – майстерність перекладача, бо, як зауважує А. Паславська, німецький бароковий сонет з особливими труднощами надається до перекладу українською мовою внаслідок «складності барокової поезії загалом, канонічної будови сонета й типологічних відмінностей між німецькою та українською мовами, особливо у фонетико-морфологічній будові слова» (Паславська, 2014: 72). Анатолій Мойсієнко, досліджуючи особливості інтерпретації сонета А. Грифіуса «Сльози вітчизни. Анно 1636» українською мовою у версіях Ігоря Качуровського, Дмитра Павличка та Олега Жупанського, стверджує, що перекладачі «загалом адекватно відтворюють дух і букву оригіналу, зберігаючи загалом і його образно-смісловий лад, і ту напругу грифіусівського ритму, яка значною мірою вказує на індивідуалізаційно-авторську стилістику і дозволяє впізнати поета в іномовному одінні» (Мойсієнко, 2022: 177).

Однак обставини входження і перекладу сонета «Сльози вітчизни...» і барокової лірики в українську культуру мають самостійне значення. На початку 70-х років ХХ ст. переклад цього сонета для репрезентативної двотомної антології європейського бароко зробив Леонід

Череватенко, проте проект внаслідок ідеологічних перепон не здійснився, про що перекладач розповідає через двадцять років (Череватенко, 1996: 54). Частина творів побачила світ у журналі «Всесвіт» 1976 р.: велика добірка різножанрових поезій була структурована за національними літературами (Поезія..., 1976: 124–147), проте обсяг у книжковому виданні був би інший.

Доробок А. Грифіуса представлено в цій публікації чотирма творами: «До портрета Ніколая Коперніка», «Оплаканий», «До Євгенії» і «Заключний сонет» (Поезія..., 1976: 143–145). Сонет «Сльози вітчизни» також подавався, проте публікацію заборонили, бо фраза «розгромлено собори» викликала в редактора асоціацію з розгромом «Собору» Олесья Гончара (Череватенко, 1996: 55). Переклад «Заключного сонета» належить Г. Кочуру, але прізвища перекладача під текстом не було, воно з'являється в пізнішій публікації (Гріфіус, 1990: 132). Публікація сонета «Сльози батьківщини, рік 1636» (переклад Л. Череватенка) через два десятки років після його виконання доповнена розповіддю про обставини відхилених перекладів, нагадує про спотворення літературного процесу цензурою (Череватенко, 1996).

Водночас у журнальній публікації 1976 р. у супровідній статті Д. Наливайка наголошується на значенні бароко для формування європейської культури: «... бароко, яке охопило православно-слов'янські країни, стало важливим кроком у напрямі ідентифікації духовного життя всього континенту, у творенні спільної європейської культури» (Наливайко, 1976: 190–191). Характеризуючи провідні культурно-історичні функції бароко для європейського континенту, Д. Наливайко зауважує, що воно продовжувало інтегративну дію Відродження в історичних координатах Нового часу. Посилаючись на польського вченого Ю. Кжижановського, Д. Наливайко стверджує, що бароко «завершило справу, яку Відродження не змогло довести до кінця, а саме гуманізувало культуру всієї Європи і, попри перешкоди, породжувані політичними і релігійними антагонізмами, витворило спільну інтелектуальну й художню культуру, важливість якої починає належно розуміти й оцінювати лише наука наших днів» (Наливайко, 1976: 193). І хоча Julian Krzyżanowski писав про це в 1963 р., здається, що це про те, що відбувається нині.

3. «Мине пора скорбот...»: топос післявоєнного оновлення

Жахи воєнного лихоліття пронизують не тільки сонет «Сльози вітчизни»: виразні картини руйнації і людських страждань експресивно звучать у багатьох поезіях німецького бароко (Бітківська, 2022). Водночас у А. Грифіуса вони можуть відтінятися картинами спокійної природи, як у елегії «Загибель міста Фрейштадта»: *«За гори сонце сіло, / Засяяли зірки, Морфей ступав несміло, / Тривоги ворог злий – глибокий супокій / Склепляв повіки всім і сон снував тремкий. / Аж раптом крик злетів!»* (Гріфіус, 1990: 126). Зір поета вловлює стрімкі довколишні зміни, а слово нагромаджує образи з різних сфер, поєднуючи те, що зазвичай не поєднується: *«Змішалось в неклі цім земля, будинки, люд»* (Гріфіус, 1990: 126). Урівноважити картину руйнації і все спопеляючий біль може тільки мрія про відродження – і не лише міста Фрейштадта, а всієї Німеччини: *«О, глянь, Німеччино, із кременю твого / Нечисті викресали це вогненне зло. / Нас спопелить воно! Коли ж погасне злоба / І чорних тих років забудеться жало, / Ти голову свою піднімеш, мов колись, / Вона із царства мертвих вознесеться ввись / Понад вогонь і дим і хмаровиська чорні. / І розцвіте вінець – троянди неповторні. / І мудреця рука тебе підніме з праху»* (Гріфіус, 1990: 127). Поет динамічно змінює плани бачення: спочатку фіксує найдрібніші деталі пожежі, потім, гнівно оплакавши матеріальні втрати, печально жаліє за мистецькими скарбами. Врешті зображує всеохопну монументальну панораму мирної відбудови: *«Мине пора скорбот, розрухи, горя, страху, – / Все знову оживе! Де зараз плач, волювання, / Без міри і кінця біда несе страждання, – / Там радість спалахне і зазвучать пісні / І храми возведуть у рідній стороні. / Із попелища знов постане нове місто, / Під сонцем осяйним розквітне урочисто, / А заржавілий меч та сталь важких кольчуг / Навік перекують на молот, серп і плуг»* (Гріфіус, 1990: 127). Картину відродження становлять емоційні переживання (радість),

атмосфера свята і творчості (зазвучать пісні). Матеріальні виміри – відбудова міста – закріплюється духовним поступом і вільним віросповіданням (спорудження храмів). Картина щасливого життя позбавлена мілітарності, натомість триває мирна праця коваля й землероба. Однак, на жаль, топос оновлення не є фінальним акордом елегії. Її завершальні рядки зображують песимістичну реальність, яку поет відтворює сумним образним каталогом: чума, вогонь, гармати, попіл, прах.

Отож топос оновлення в елегії «Загибель міста Фрейштадта» обрамлено картинами воєнних страждань, голоду й епідемій руйнування міста, проте пафос радісного творення настільки потужний, що його можна трактувати як духовно-трансцендентний мотив і конструювати на його основі модель стоїчного долання випробувань.

4. Духовні цінності

Важливою підвалиною поетичного універсуму А. Грифіуса є імперативність духовних цінностей, спектр яких охоплює різні прояви. Передусім поет уславлює стоїчну вірність вірі, яка зазнає гонінь; скажімо, в поезії «До безневинного страдника» возвеличуються страждання за правду, боротьба за істину, що призвела до загину. Страждання безіменного героя не конкретизуються, але увічнюються (*І вже його вінець довіку не зів'яне*). Грифіус зображає їх максимально узагальнено, за допомогою конструкції заперечення: «*Живий – тому, що вмер, вознісся так – бо вправ / І, падаючи, знов над світом повставав*» (Грифіус, 1990: 128).

Духовне – не підвладне смерті. У вірші «*Omni erudition*» поет уславлює професійні й моральні чесноти астронома, математика і філолога Петера Кругера (1580–1639): «*Та мудрість понад смерть, їй не бракує віри, / Чеснота, слава, честь круг мене повсякчас, / Їх марно жалить смерть, не переможе час, / У гріб не забере твоїй геній добрий, щирий*» (Грифіус, 2023: 23). Досить часто возвеличення духовного поєднується із повчаннями, закликком до праведного життя. Щодо цього Томас Боргстедт зауважує: «Його мова пронизана лютеранським проповідницьким тоном. Пауль Бюкман влучно зазначив, що Грифіус характеризувався зв'язком між гуманістичним усвідомленням форми, тобто специфікаціями Мартіна Опіца, та біблійно-лютеранською традицією проповіді. По-своєму Грифіус продовжує спадщину свого батька й брата, обоє вважалися красномовними проповідниками, за винятком того, що Андреас Грифіус переносить проповідування у сферу гуманістичної поезії. Саме звідси він черпає силу своєї мови, якою наповнює наскрізь ритмізовані, геометрично чіпкі вірші. Пафос і серйозність його сюжетів захищають його від підозри в просто грайливій манірності. Сила його словникового запасу – його наснажена «сотня слів» – забезпечує ефективну противагу простоті та привабливості віршів» (Borgstedt, 2016). Прикладом може бути вірш «До злязкогого». Відразу до особи, яка сіє наклепи й брехню, створюється за допомогою мілітарного порівняння «*Твої слова січуть, як меч у дні нашестя*» – дуже зрозумілого у воєнний час. Але базовий принцип життя звучить не погрозою, а констатацією непорушного принципу: «*Хто жив без Господа – тому Господь відплатить*» (Грифіус, 2023: 16). Водночас Грифіус не завжди повчає: він уміє бути ущипливо дотепним, наприклад, «чваньку бундючному» він радить узяти дзеркало, щоб побачити власний «суцільний гандж» на противагу окремих вад інших осіб (Грифіус, 2023: 21). Поет звертає увагу на жіночу красу: вона сповнена чеснот і довершеності, якщо поєднується з набожністю і мудрістю (Грифіус, 2023: 21); але «підмальований» вид показує зовнішню фальш і є виявом ницості душевної – «*Облуда в розумі, мізерність у душі*» (Грифіус, 2023: 17). Змарніння жіночої краси є для поета ще одним втіленням скороминущості життя, але сприймає він це природно, без ремствування, бо все минає у світі, ніщо не вічне – «*Краса жіноча, мов чарівний первоцвіт, / Марніє ї в'яне, не розквітнувши, як слід. / Бо ж від народження ми в супроводі смерті*» (Грифіус, 2023: 20).

Духовні цінності потрібні ліричному герою як дороговказ у житті, яке позначене низкою традиційних барокових метафор: сон (32: тут і далі вказую тільки сторінку за виданням поезій

Грифіуса 2023 р. – Г.Б.), гра (45), марево (48), мить (58; 78), марнота (63) чи у світі, який також трактується, у бароковій парадигмі, як сліз юдоль, де щасливі лише немовлята, що померли після народження, не зазнавши прикростей (15), чорна юдоль (56), імла (76), в'язниця (89) тощо. У сонеті «До ув'язненого Дікея» великий світ асоціюється для ліричного героя з полонем, неволею, що позначається відомою бароковою метафорою *труна*. Людина повсякчас має для себе тілесні й духовні обмеження: ще до народження закута в материнському лоні, а після народження її волю паралізують усілякі страхи. У трьох строфах цього сонета нанизуються образи, що маркують стан неволі. Тим вагомніше звучить сонетний замок, де стверджується, що свобода у цій тотальній неволі можлива: «*Та вільний духом той, хто пролетить крізь хмари / І вирветься з тенет розпуки і потьмари, / І вільним стане, як в короні діамант*» (Грифіус, 2023: 89).

5. Висновки

У поезії А. Грифіуса органічно поєднуються типологічні риси бароко й ознаки індивідуального світобачення. Мотивний комплекс поетичних творів формується під впливом історичних подій, культурних і мистецьких явищ XVII століття. Аксіологічна ідентичність репрезентована множиною християнських, громадянських, національних, етичних і естетичних цінностей. Самоідентичність поета конструюється на перетині катастрофізму буття в часи Тридцятилітньої війни, ціннісної парадигми протестантизму, особистого когнітивного й емоційного досвіду. У поезіях Андреаса Грифіуса сконденсовано думки й переживання у високохудожній формі, які промовисто резонують у сучасних соціокультурних реаліях.

Література:

1. Бітківська Г. Трансформація мистецької ідентичності в німецькій бароковій поезії. *International scientific integration*. 2022. С. 55–58. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42627> (дата звернення: 09.07.2023).
2. Грифіус А. Плач батьківщини року 1636-го. / пер. Д. Павличко. *Світовий сонет*. Київ : Дніпро, 1983. С. 160–161.
3. Грифіус А. Поезії. / Пер. Олег Жупанський, Григорій Кочур. *Всесвіт*. 1990. № 4. С. 125–132.
4. Грифіус А. Сльози батьківщини, рік 1636. / пер. Л. Череватенко. *Всесвіт*. 1996. № 4. С. 51.
5. Грифіус А. Сльози вітчизни: Поезії / з нім. пер. О. Жупанський. Київ : Вид-во Жупанського, 2023. 184 с.
6. Качуровський І. Стежка крізь безмір : Сто німецьких поезій (750–1950) / пер. з нім. Париж ; Львів ; Цвікау : Зерна, 2000. 215 с.
7. Мойсієнко А.К. Сонет Андреаса Грифіуса «Сльози Вітчизни. Анно 1636» в українських інтерпретаціях. *Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference “Concepts for the Development of Society’s Scientific Potential Prague”*, Czech Republic, 19–20.05.2022. С. 175–184. URL: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/-handle/123456789/4509/Matychak_A.%20-2022.05.19-20.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 09.07.2023).
8. Наливайко Д.С. Світ барокко. *Всесвіт*. 1976. № 3. С. 185–206.
9. Наливайко Д.С. Сльози вітчизни. *Всесвіт*. 1990. № 4. С. 133–134.
10. Паславська А. Сонети Андреаса Грифіуса в перекладі Григорія Кочура. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 127. Ч. 2. С. 72–78.
11. Поезія європейського барокко. Переклади Олександра Мокровольського, Михайла Москаленка, Леоніда Череватенка. *Всесвіт*. 1976. № 3. С. 124–147.
12. Череватенко Л. Розповідь про відхилені переклади. *Всесвіт*. 1996. № 4. С. 52–58.
13. Bach O., Dröse A. (Hrsg.) *Andreas Gryphius (1616–1664): Zwischen Tradition und Aufbruch*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2020 (Frühe Neuzeit 231). URL: <https://www.gryphius2016.germanistik.uni-muenchen.de/aktuelles/index.html> (дата звернення: 09.07.2023).
14. Borgstedt T. Kriegsklage im Sonett Andreas Gryphius’ «Tränen des Vaterlandes / Anno 1636». *Literaturkritik*. 2016. № 10. URL: <https://literaturkritik.de/id/22561> (дата звернення: 04.09.2022).
15. Gryphius A. Tränen des Vaterlandes. URL: <https://www.gedichte-lyrik-online.de/traenen-des-vaterlandes.html> (дата звернення: 02.07.2023).
16. Kaminski N., Schütze R. (Hrsg.) *Gryphius-Handbuch*. Berlin–Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2016. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=-TPB4DwAAQBAJ&pg=PT5&lpg=PT5&dq=Kaminski+N.,+Sch%C3%BCtzeR.+Gryphius-Handbuch&source/#v=onepage&q=Kaminski%20N.%2C%20Sch%C3%BCtzeR.%20Gryphius-Handbuch&f=false> (дата звернення 09.07.2023).

References:

1. Bitkivska, H. (2022). Transformatsiia mystetskoï identychnosti v nimetskij barokovij poezii [Transformation of artistic identity in German Baroque Poetry]. *International scientific integration*. C. 55–58. Retrieved from: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42627> (Last accessed: 09.07.2023) [in Ukrainian].
2. Gryphius, A. (1983). Plach batkivschyny roku 1636-ho [Lament of the Motherland in 1636], Translated by D. Pavlychko. *Svitovyy sonet*, Dnipro, 160–161 [in Ukrainian].
3. Gryphius, A. (1990). Poezii [Poetry], Translated by Oleh Zhupanskyj, Hryhorij Kochur, *Vsesvit*, 4, 125–132 [in Ukrainian].
4. Gryphius, A. (1996). Slozy batkivschyny, rik 1636 [Tears of the Fatherland, year 1636], Translated by L. Cherevatenko, *Vsesvit*, 4, 51 [in Ukrainian].
5. Gryphius, A. (2023). Slozy vitchyzny [Tears of the Motherland], Translated by Oleh Zhupans'kyj. Kyiv, 184 [in Ukrainian].
6. Kachurovskiy I. Stezhka kriz bezmir: Sto nimetskykh poezii (750–1950) [A Path Through Immensity: One Hundred German Poems (750–1950)] / Per. z nim. Paryzh; Lviv; Tsvikau: Zerna, 2000. 215 s. [in Ukrainian; in German].
7. Mojsiienko, A.K. (2022). Sonet Andreasa Hrifiusa «Slozy Vitchyzny. Anno 1636» v ukrainskykh interpretatsiiakh [Sonnet of Andreas Gryphius “Tears of the Motherland. Anno 1636” in Ukrainian interpretations], *Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference “Concepts for the Development of Society’s Scientific Potential Prague”*, Czech Republic, 19–20.05.2022, 175–184. Retrieved from: https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/-handle/123456789/4509/Matiychak_A.%20-2022.05.19-20.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Last accessed: 04.09.2022) [in Ukrainian].
8. Nalyvajko, D.S. (1990). Slozy vitchyzny [Tears of the Motherland], *Vsesvit*, 4, 133–134 [in Ukrainian].
9. Nalyvajko, D.S. (1976). Svit barokko [The World of Baroque], *Vsesvit*, 3, 185–206 [in Ukrainian].
10. Pslavska, A. (2014). Sonety Andreasa Gryfiusa v perekladi Hryhoriia Kochura [Andreas Gryphius’ Sonnets in Hryhorij Kochur’s Translations], *Inozemna filolohiia – Foreign philology*, 127, 2, 72–78 [in Ukrainian].
11. Poeziia ievropejskoho barokko (1976). Pereklady Oleksandra Mokrovolskoho, Mykhaila Moskalenka, Leonida Cherevatenka [Poetry of the European Baroque], *Vsesvit*, 3, 124–147 [in Ukrainian].
12. Cherevatenko, L. (1996). Rozpovid pro vidkhyleni pereklady [A story about rejected translations], *Vsesvit*, 4, 52–58 [in Ukrainian].
13. Bach, O., Dröse, A. (Hrsg.) (2020). Andreas Gryphius (1616–1664): Zwischen Tradition und Aufbruch [Andreas Griffius (1616–1664): Between tradition and new beginnings]. Berlin, Boston: De Gruyter (Frühe Neuzeit 231). Retrieved from: <https://www.gryphius2016.germanistik.uni-muenchen.de/aktuelles/index.html> [in German].
14. Borgstedt, T. (2016). Kriegsklage im Sonett Andreas Gryphius’ «Thränen des Vaterlandes / Anno 1636» [War cry in the sonnet of Andreas Griffius “Tears of the Fatherland / Anno 1636”], *Literaturkritik*, 10. Retrieved from: <https://literaturkritik.de/id/22561> (Last accessed: 04.09.2022) [in German].
15. Gryphius, A. Tränen des Vaterlandes [Tears of the Motherland]. Retrieved from: <https://www.gedichte-lyrik-online.de/traenen-des-vaterlandes.html> (Last accessed: 02.09.2022) [in German].
16. Kaminski, N., Schütze, R. (Hrsg.) (2016). Gryphius-Handbuch [The Griffius Handbook]. Berlin–Boston: Walter de Gruyter GmbH & Co. Retrieved from: <https://books.google.com.ua/books?id=TPB4DwAAQBA-J&pg=PT5&lpg=PT5&dq=Kaminski+N.,+Sch%C3%BCtzeR.+Gryphius-Handbuch&source/#v=onepage&q=Kaminski%-20N.%2C%20Sch%C3%BCtzeR.%20Gryphius-Handbuch&f=false> (Last accessed: 09.07.2023) [in German].

Стаття надійшла до редакції 10.07.2023
The article was received 10 July 2023